

KINDEREN MET EEN LICHT VERSTANDELIJKE BEPERKING EN DE MYTHE VAN HET IQ

Dirk Kraijer¹³

Inleiding

In *Onderzoek & Praktijk*, voorjaar 2006, pagina 29-34, schreven Ponsioen, Pesch en Harder een behartigenswaardig artikel over de heel betrekkelijke waarde van een IQ, in dit geval bij kinderen en jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Dat ik hier enig commentaar op geef moet dan ook niet gezien worden als kritiek, maar als een aanvulling.

Intelligentie

Terecht geven de auteurs aan dat het gebruik van de SON of de Raven als ontsnapping aan het talige aspect van intelligentie, beslist leidt tot een onvolledig intelligentieonderzoek. Doen we echter met het afnemen van de meest gangbare intelligentietests, de WPPSI, de WISC-III en de WAIS-III, allochtonen, onderschoolde/onvoldoende gestimuleerde personen, kinderen met een ASS, kortom categorieën personen met een disharmonische intelligentieopbouw, wél voldoende recht?

Het probleem met deze intelligentietests (en dat geldt ook voor de GIT-2) is dat ze structureel en inhoudelijk verouderd zijn. Met alle respect voor pionier David Wechsler, hij deed destijds in feite niet meer dan een aantal taakjes bijeenprokkelen die een redelijke samenhang vertoonden met de bekende g-factor. Er viel een verbaal en perfoormaal functioneren te onderscheiden en soms ook iets als ‘freedom from distractibility’ en dat was het dan.

Willen we het IQ ‘eerlijker’, gedifferentieerder en betekenisvoller maken – en daardoor alleen al meer bruikbaar in didactisch en orthopedagogisch opzicht – dan is een nieuwe generatie intelligentietests nodig. Alan Kaufman, jarenlang de rechterhand van Wechsler en bij uitstek een deskundige op het gebied van de beoordeling van intelligentie, ging op een gegeven ogenblik zijn eigen weg. Samen met zijn vrouw Nadeen heeft hij gezorgd voor deze nieuwe generatie, de op een getoetst theoretisch model gebaseerde tests in de vorm van de KABC (1983) en de KAIT (1993). Van de eerste test verscheen onlangs de tweede, opnieuw voor de VS genormeerde versie, de KABC-II, Kaufman Assessment Battery for Children, Second edition. De KAIT, Kaufman Adolescent and Adult Intelligence Test (leeftijdsbereik 14-80 jaar), is inmiddels door PITS te Leiden voor Nederland en Vlaanderen bewerkt en genormeerd (Mulder, Dekker & Dekker, 2004).

¹³ Dirk Kraijer is klinisch en ontwikkelingspsycholoog/orthopedagoog verbonden aan Vanboeijen te Assen en het UC Kinder- & Jeugdpsychiatrie te Groningen.

Beide tests zijn gebaseerd op de intelligentiemodellen van zowel Luria (1980) als Horn en Cattell (o.a. Horn, 1991). Bij de KABC resulteerde dit in de volgende apart genormeerde onderdelen:

- Simultaneous
- Sequential
- Planning
- Learning
- Knowledge .

Als zogenoemde Global scores resulteren hieruit de Fluid-Crystallized Index en de Nonverbal Index. De test heeft een groot leeftijdsbereik, namelijk van 3-18 jaar; de afneemduur komt overeen met die van de gebruikelijke intelligentietests. De auteurs benadrukken dat de instructie zo veel mogelijk niet-verbaal is met als gevolg een minimaal scoreverschil tussen verschillende etnische groepen. Belangrijk voor onze dagelijkse praktijk: er bestaan plannen de KABC-II voor ons taalgebied te bewerken en normeren.

De KAIT heeft als hoofdindeling, naast de bepaling van een Totaal-IQ, die in een Fluid IQ en een Crystallized IQ. Simpel gezegd is de *fluid intelligentie* datgene wat we in potentie meekregen bij de geboorte, en de *crystallized intelligentie* de uitgekristalliseerde vorm hiervan door opvoeding, scholing en levenservaring. Het zal duidelijk zijn dat het hier gaat om een heel wezenlijk onderscheid dat zeker wat betreft de kinderen en jeugdigen waar we het hier speciaal over hebben, van belang is.

Het bovenstaande wat betreft de toekomst van de intelligentiemeting (die vanzelfsprekend ook dan nog met verstand gehanteerd moet worden).

Sociale redzaamheid

Ponsioen, Pesch en Harder uitten ook kritiek op het feit dat een classificatiesysteem als de DSM in feite alleen het IQ hanteert om een verstandelijke beperking af te grenzen en dat Resing en Blok (2002) hierin eenvoudig meegaan. Dit terwijl de American Association on Mental Retardation al vele jaren een dubbel criterium aanhoudt: een significant tekort in intelligentie, maar tevens in sociale redzaamheid!. De het meest gebruikte schaal voor de bepaling van deze redzaamheid in de VS – en in een aantal andere landen – is de Vineland Adaptive Behavior Scales (Sparrow, Balla & Cicchetti, 1983) waarvan onlangs een opnieuw genormeerde versie verscheen, de Vineland-II. Een probleem voor ons taalgebied is dat er wel goed onderbouwde sociale redzaamheidsschalen als de SRZ-P (Kraijer & Kema, 2004) en de Vineland-Z (De Bildt & Kraijer, 2003) beschikbaar zijn, maar dat hun normgroep niet de algehele bevolking is. Vergelijking met het gemiddeld-normale redzaamheidsniveau van leeftijdsgenoten is dus niet, althans niet nauwkeurig, mogelijk. Het nalaten van een sociale redzaamheidsbepaling is dan echter wel een overreactie, die in de dagelijkse praktijk negatief uitpakt. Er bestaan wel plannen de Vineland voor de algehele Vlaams-Nederlandse populatie te bewerken/normeren. Ook de uitslag van een sociale redzaamheidsschaal moet overigens met verstand gebruikt worden. Als iemand op beide gebieden, zowel de intelligentie als de sociale redzaamheid (en hun onderdelen), onderfunctioneert, lijkt een VB waarschijnlijk. Bij twijfel op één van beide gebieden zal de uitslag op het andere gebied de doorslag kunnen geven.

Literatuur

- Bildt, A.A. de & Kraijer, D.W. (2003). *Vineland-Z, sociale redzaamheidsschaal voor kinderen en jeugdigen met een verstandelijke beperking. Handleiding*. Leiden: PITS.
- Horn, J.L. (1991). *Measurement of intellectual capabilities. A review of theory*. In: K.S. McGrew, J.K. Werder & R.W. Woodcock (red.). *Woodcock-Johnson technical manual. A reference on theory and current research* (197-246). Allen, TX: DLM Teaching Resources.

- Kaufman, A.S. & Kaufman, N.L. (1983). *K-ABC. Kaufman Assessment Battery for Children*. Circle Pines, MN: American Guidance service.
- Kraijer, D.W. & Kema, G.N. (2004). *SRZ-P, Sociale Redzaamheidsschaal-Z voor hoger niveau. Handleiding*. Amsterdam: Harcourt Test Publishers.
- Luria, A.R. (1980). *Higher cortical functions in man. Second edition*. New York: Basic Books.
- Mulder, J.L., Dekker, R. & Dekker, P.H. (2004). *Kaufman Intelligentietest voor Adolescenten en Volwassenen*. KAIT. Leiden: PITS.
- Resing, W. & Blok, J. (2002). De classificatie van intelligentiescores. *De Psycholoog*, 37, 64-68.
- Sparrow, S.S., Balla, D. & Cicchetti, D. (1984). *The Vineland Adaptive Behavior Scales: Interview Edition, Survey Form*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Sparrow, S.S., Cicchetti, D. & Balla, D. (2005). *Vineland-II. Interview Edition, Survey Form*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
-